

Provinciale Staten

Clustercode FIN
Ons kenmerk DOC-00770041
Bijlage(n) 1

Uw kenmerk -
Maastricht 13 mei 2025
Verzonden 16 mei 2025

Onderwerp

Voorstel Voorjaarsnota 2025

Geachte Staten,

In de bijlage treft u het Statenvoorstel Voorjaarsnota 2025 aan. De Voorjaarsnota en onze P&C beleidsmonitor zijn digitaal en bereikbaar via: <https://limburg.begrotingsapp.nl>.

Koers halverwege Statenperiode 2023-2027

In het coalitieakkoord schreven we: "We bouwen aan een Limburg waar het goed leven, werken, ondernemen, studeren en recreëren is. De wereld verandert daarbij voortdurend. Dit is niet in een vierjarenplan vast te leggen. Wij zullen de gekozen richting en tussentijdse resultaten van dit coalitieakkoord daarom in het voorjaar van 2025 bezien of wij nog op koers liggen".

Wij hebben in dit kader een nieuw product "Koers halverwege" opgenomen in de bijlage van het Statenvoorstel. Dit product geeft invulling aan deze ambitie. Het product vormt de eerste stap in een drietrap. Het biedt PS allereerst inzicht in onze mate van doelbereik (op hoofdlijnen) in de eerste helft van deze Statenperiode, in het licht van belangrijke maatschappelijke en politiek ontwikkelingen. Als bijstelling van de ingezette koers noodzakelijk is, wordt dit in de Voorjaarsnota 2025 opgenomen en vervolgens bestendigd in de begroting 2026.

De Voorjaarsnota 2025

Met deze voorjaarsnota richten we ons enerzijds op de voortgang over het 1^e kwartaal 2025. Wij doen dit op de gebruikelijke manier met de variabelen Kwaliteit, Tijd en Geld. Ook geven wij inzicht in de stand van onze bestedingen en of de begroting moet worden bijgesteld. Anderzijds kijken we vooruit. Zo worden er programmareserves ingezet om onze beleidskaders verder uit te voeren. Daarnaast zetten wij nieuwe specifieke uitkeringen en EU-middelen in en hebben wij eerder door uw Staten genomen besluiten, zoals de verhoging van het budget van de omgevingsdienst Zuid-Limburg, verwerkt.

Verbetering van het geprognosticeerd vermogen van onze begroting

Om het geprognosticeerd vermogen van onze begroting te verbeteren hebben wij nu al een deel van de budgetten doorgeschoven naar 2026 en verder. Er wordt realistischer begroot om onderbesteding te voorkomen. Ook hebben wij verwachte afwaarderingen van deelnemingen verwerkt in onze begroting en meerjarenraming.

Daarnaast hebben wij, eerder dan in voorgaande jaren, de herberekening kapitaallasten door kunnen voeren. Daarmee is het financieel perspectief dat wij uw Staten bieden op dit moment zo actueel mogelijk richting Najaarsnota 2025 en de Programmabegroting 2026. Op basis van dit beeld blijft de financiële positie voldoende. Maar we blijven wijzen op het risico van de herijking van het provinciefonds. Geadviseerd wordt om terughoudendheid te zijn bij het aangaan van nieuwe structurele lasten tot het moment dat duidelijk is wat de precieze impact gaat zijn op het structurele beeld van onze begroting.

P&C beleidsmonitor

Samen met de Voorjaarsnota 2025 hebben wij de P&C beleidsmonitor Voorjaar 2025 gepubliceerd. Dit ter kennisname aan uw Staten. Er is stevig ingezet op de doorontwikkeling van deze monitor. Ten opzichte van de Najaarsnota 2024 is het percentage van indicatoren ten opzichte van het indicatorenplan gestegen van 20% naar 77%. Voor een groot deel van deze indicatoren is de visualisatie verbeterd en zijn er feitelijke toelichtingen over wat er te zien is in de grafiek en waar de data vandaan komt toegevoegd aan de indicatoren. Bij het volgende P&C moment, bij de Najaarsnota, verwachten wij een verdere doorontwikkeling aan uw Staten te kunnen presenteren.

Volledigheidshalve wijzen wij ook een separaat informerend stuk inzake "Indicatoren in de P&C-cyclus en de Nota van Wijzigingen". Deze wordt geagendeerd voor de vergadering van de Controlecommissie op 6 juni 2025.

Gedeputeerde Staten van Limburg

voorzitter

secretaris

Statenvoorstel

Financiën

Onderwerp	Voorjaarsnota 2025
Datum	14 mei 2025
G-nummer	G-25-009

Onderwerp

Voorjaarsnota 2025

Samenvatting

Provinciale Staten wordt gevraagd de Voorjaarsnota 2025 vast te stellen. De digitale Voorjaarsnota 2025 is te benaderen via ons planning en control publicatieportal:

<https://limburg.begrotingsapp.nl>

De Voorjaarsnota 2025 bevat twee aanvullende (P&C-) producten, namelijk de Koers Halverwege en de P&C Beleidsmonitor. Met deze producten zetten we weer een stap in het creëren van een gemeenschappelijke feitenbasis en versterken we de mogelijkheden om samen te reflecteren en te leren. Hiermee ondersteunen we PS in haar kaderstellende en controlerende rol.

Het dossier is als volgt opgebouwd:

- Koers Halverwege 2023-2027 (aparte bijlage)
- Voorjaarsnota 2025 (digitaal op het P&C portaal)
- De P&C Beleidsmonitor voorjaar 2025 (digitaal op het P&C portaal)

Voorstel

Provinciale Staten besluiten om vast te stellen:

1. De Voorjaarsnota 2025 conform de volledige website <https://limburg.begrotingsapp.nl>
2. De in de Voorjaarsnota 2025 opgenomen 3e begrotingswijziging 2025 en investeringsbesluiten.

Aanleiding en bestuurlijke context

De Voorjaarsnota, als onderdeel van de P&C cyclus, kent een tweeledig karakter:

- Actualisering van het financieel perspectief en weergave van de stand van zaken van de lopende begroting;
- Richtinggevend naar de nieuwe begroting.

Bevoegdheid

Provinciale Staten stellen de voorjaarsnota vast in lijn met de Financiële verordening 2024.

Beoogd resultaat

Provinciale Staten wordt gevraagd de Voorjaarsnota 2025 vast te stellen, inclusief de 3^e begrotingswijziging en investeringskredieten. Het beoogde resultaat van de Voorjaarsnota 2025 en de aanvullende (P&C-)producten in dit dossier is dat Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten op basis van een gemeenschappelijke feitenbasis reflecteren op de gelopen koers en waar nodig (inhoudelijk en financieel) bijsturen. Hiermee bereiken we op de lange termijn lerend en effectief provinciaal beleid en een duurzame financiële huishouding. Elk product kent hierin een eigen rol:

- Koers Halverwege 2023-2027: Dit product biedt uw Staten allereerst inzicht in onze mate van doelbereik (op hoofdlijnen) in de eerste helft van deze Statenperiode, in het licht van belangrijke maatschappelijke en politiek ontwikkelingen sinds 2023. De Koers Halverwege geeft invulling aan de ambitie uit het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' en het beleidskader 'Provincie Midden in de Samenleving' om "in het voorjaar van 2025 te bezien of wij nog op koers liggen". Dit stuk heeft een informierend karakter.
- Voorjaarsnota 2025: De Voorjaarsnota biedt uw Staten inzicht in de voortgang van ons beleid en afwijkingen ten opzichte van de begroting. Op basis van de Voorjaarsnota kunnen prioriteiten worden bijgesteld en kan eventueel bijgestuurd worden (zowel inhoudelijk als financieel). Hiermee slaan we piketpalen voor de nieuwe Begroting 2026. Dit stuk is besluitvormend van aard.
- P&C Beleidsmonitor voorjaar 2025: De P&C Beleidsmonitor biedt uw Staten inzicht in de voortgang van ons beleid op een diepgaander detailniveau. Deze monitoring is gebaseerd op de doelenbomen uit de acht beleidskaders en het hieruit volgende indicatoren, zoals vastgesteld in het Indicatorenplan 2023-2027. Belangrijk aandachtspunt is wel dat het debat bij de Voorjaarsnota 2025 zich focust op de inhoud en dat discussies over processen of technische zaken i.r.t. indicatoren via de Controlemcommissie lopen (in lijn met Toezegging 9559¹). Zie voor meer informatie het informierend stuk inzake Indicatoren in de P&C Cyclus en Nota van Wijzigingen Indicatorenplan Statenperiode 2023-2027 (DOC-00740947). Dit stuk heeft een informatief karakter.

Argumenten

Voorstel 1: de Voorjaarsnota 2025 vaststellen conform de volledige website <https://limburg.begrotingsapp.nl>.

In het strategisch perspectief van de voorjaarsnota geven wij onze koers aan. Deze voorjaarsnota kent een tweeledig karakter. We kijken zowel vooruit, naar de begroting 2026, als terug naar de voortgang in 2025 tot nu toe. Dit terugkijken helpt ons onze keuzes aan te scherpen en zowel financieel bij als inhoudelijk bij te sturen. Met het vaststellen van deze Voorjaarsnota bevestigt u de keuzes die worden gemaakt en heeft u kennis genomen van de voortgang.

Van strategisch belang is het behoud van duurzaam structureel financieel evenwicht. Het financiële beeld van deze Voorjaarsnota 2025 is gunstig, dankzij enkele meevallers.

In het financieel kader treft u een samenvatting van de financiële voorstellen die in deze Voorjaarsnota zijn verwerkt. Vanuit uw budgetrecht ligt de focus op de lasten. Hierin zijn de nieuwe of aanvullende budgetten opgenomen om onze beleidskaders verder te operationaliseren, alsmede de faseringen.

¹ Toezegging 9559 [Onderwerp indicatoren bespreken in de Controlemcommissie Limburg - iBabs Publieksporaal](#)

Dit is van belang in het kader van realistisch begroten en onderbesteding te voorkomen. Over deze onderbesteding en de acties die wij ondernemen en hebben ondernomen zijn uw Staten geïnformeerd in een informatiesessie² op 18 april jl. Ook treft u financiële voortgangsinformatie aan, met de focus op onze bestedingen.

Voorstel 2: De in de Voorjaarsnota 2025 opgenomen 3e begrotingswijziging 2025 en investeringsbesluiten vaststellen.

De financiële consequenties zijn verwerkt in de 3^e begrotingswijziging 2025 en investeringsbesluiten. Deze zijn opgenomen in de Financiële begroting van de Voorjaarsnota 2025.

Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

Zoals aangekondigd in de aanbiedingsbrief bij de jaarstukken 2024, bevat de berekening van de afdracht van provinciale opcenten door de Belastingdienst een fout. De Belastingdienst heeft inmiddels, via brief, bevestigd dat er afwijkingen zijn geconstateerd over de jaren 2023, 2024 en 2025.

De oorzaak ligt in een incorrecte verwerking van de brandstof toeslag na de migratie van het systeem, waardoor de verdeling tussen de Motorrijtuigenbelasting (MRB) en de provinciale opcenten niet correct is uitgevoerd. In 2024 is € 3,6 miljoen te veel ontvangen. De fout in 2023 is beperkt gebleven, omdat slechts een kleine groep voertuigen naar het nieuwe systeem is gemigreerd. Nadere informatie over de precieze correctie voor 2023 en 2025 volgt nog vanuit de Belastingdienst.

Risico's en kanttekeningen

Ondanks een structureel sluitende begroting en een gezonde financiële positie, dreigt nog altijd de herijking van het provinciefonds en de daaruit volgende korting. De precieze impact is nog steeds niet bekend. Dit vormt daarmee nog steeds een risico van materieel belang. Zodra de impact bekend is, zullen wij uw Staten hierover informeren en voorstellen doen om de begroting bij te sturen.

Financiën

Zie Voorjaarsnota 2025.

Communicatie

Niet van toepassing.

Bijlage(n)

1. Koers Halverwege 2023-2027
2. P&C Beleidsmonitor voorjaar 2025. Online te raadplegen via <https://limburg.begrotingsapp.nl>

² [Agenda Limburg - \(ESA-overig\) Economie en Samenleving overig Informatiesessie inzake onderbesteding vrijdag 18 april 2025 10:00 - 11:00 - iBabs Publieksporaal](#)

**ONTWERPBESLUIT
PROVINCIALE STATEN
VAN LIMBURG**

No: G-25-009

Onderwerp: Voorjaarsnota 2025

Provinciale Staten van Limburg;
gezien het voorstel van Gedeputeerde Staten van Limburg van 13 mei 2025
besluiten:

Provinciale Staten besluiten om vast te stellen:

1. De Voorjaarsnota 2025 conform de volledige website <https://limburg.begrotingsapp.nl>
2. De in de Voorjaarsnota 2025 opgenomen 3e begrotingswijziging 2025 en investeringsbesluiten.

Aldus vastgesteld door Provinciale Staten van Limburg in hun vergadering van 27 juni 2025

De heer mr. A.O.J. Pregled, griffier

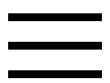
De heer E.G.M. Roemer, voorzitter

Koers halverwege 2023–2027

Halverwege de Statenperiode houden we de gelopen koers op grote lijnen tegen het licht van de veranderende wereld om ons heen. Per beleidskader vindt u externe en politieke ontwikkelingen en de mate van doelbereik. De P&C Beleidsmonitor biedt informatie op detailniveau.

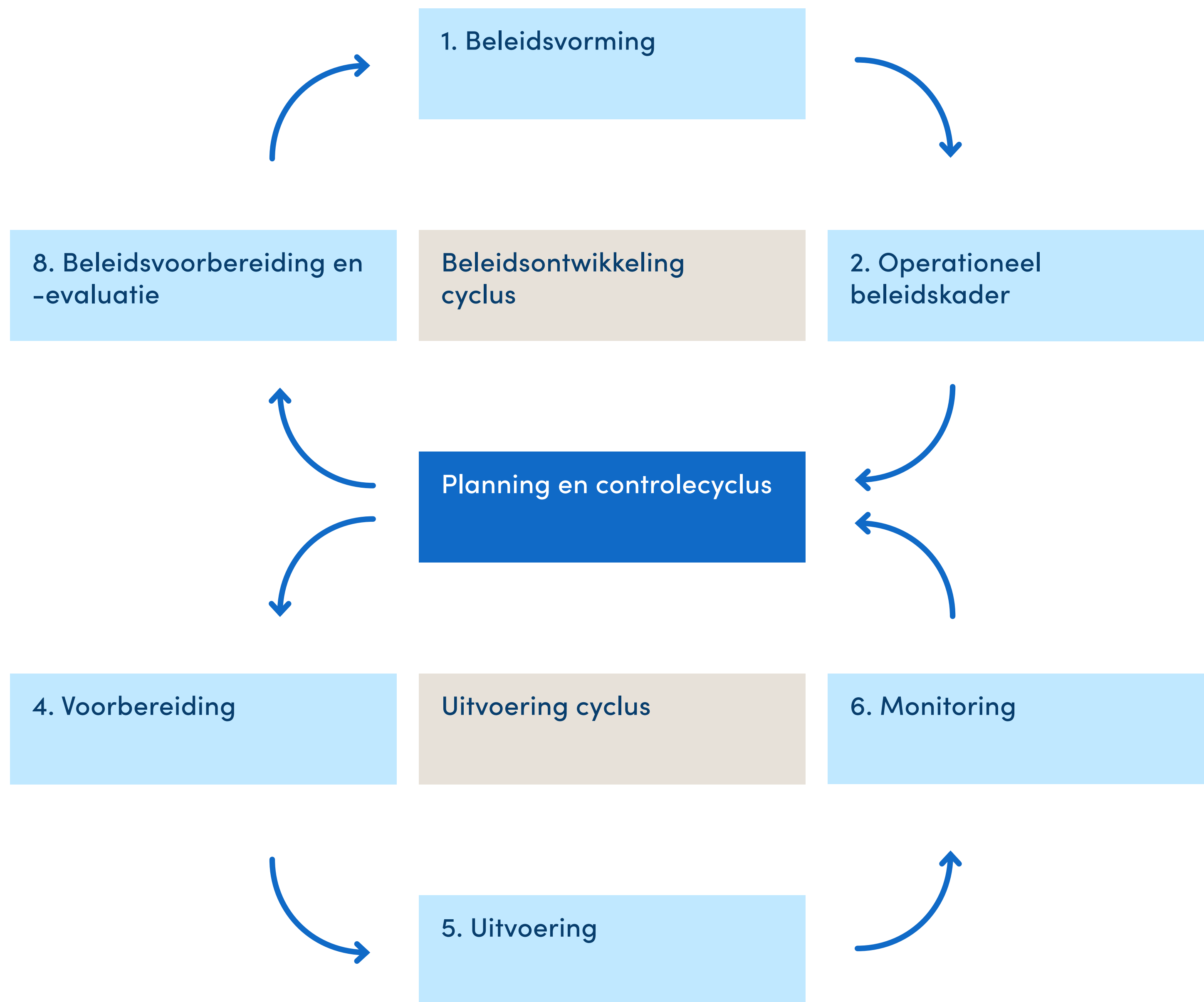
Waar staan we?

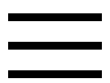
Het coalitieakkoord “Elke Limburger telt” uit juni 2023 werd binnen een jaar in 8 beleidskaders uitgewerkt en vastgesteld. We schreven toen: *“we bouwen aan een Limburg waar het goed leven, werken, ondernemen, studeren en recreëren is. De wereld verandert daarbij voortdurend. Dit is niet in een vierjarenplan vast te leggen. Wij zullen de gekozen richting en tussentijdse resultaten van dit coalitieakkoord daarom in het voorjaar van 2025 bezien of wij nog op koers liggen”*.

Dit koersdocument vormt de basis voor dit debat.

Opzet van dit document

Per beleidskader beschrijven we data en maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op ons beleid. En we geven een beknopt overzicht van ons doelbereik. Voortgangsinfo op detailniveau vindt u in de P&C producten in de begrotingsapp.

Rode draad en ontwikkelingen

Rode draad

Het coalitieakkoord benadrukt overkoepelende thema's die de ingeslagen koers sterk bepaalden.

Betrokken en nabij

Geen abstracte tussenlaag, maar dichtbij inwoners en gemeenten staan. Dat was de ambitie en daarom praten we regelmatig met inwoners en partners over ons beleid, bijvoorbeeld over energie en wonen. Ook op meer structurele basis zoeken we contact met inwoners.

We zien dat het knelt bij de gemeenten en kaartten met en namens hen de Limburgse opgaven aan in Den Haag, zoals bij de politieke discussie over internationale studenten.

Vertrouwen geven, samen bouwen

Niet 'het systeem' maar de maatschappelijke meerwaarde staat centraal. Zo gaven we bij de Leefbaarheidsaanpak bewust veel vertrouwen aan de inwoners en ruimte voor kleine, lokale initiatieven. De impact van ons beleid brengen we beter in beeld door meetbare doelstellingen en de P&C Beleidsmonitor. Over langere tijd geven indicatoren inzicht in wat we doen, wat we bereiken en hoe het staat met de maatschappelijke opgaven.

Leefbaarheid en sociale cohesie

Leefbaarheid klinkt door in alle beleidsthema's. Bij bereikbaarheid bijvoorbeeld door gratis OV voor minima. Ook in de gebiedsgerichte aanpakken staat leefbaarheid centraal.

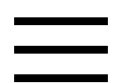
Ontwikkelingen

De wereldorde verandert sterk in deze beleidsperiode. Hoewel de heroriëntatie van beleid rondom dominante ontwikkelingen, zoals de handelsoorlog en onzekerheid over vrede en veiligheid, primair landelijk en Europees wordt voorbereid, anticiperen en acteren we hier als Provincie ook op. Denk bijvoorbeeld aan de Limburg Defensie Agenda: een intensieve samenwerking tussen Provincie Limburg en het Ministerie van Defensie om de nieuwe veiligheidsuitdagingen aan te pakken. Echter, veel ontwikkelingen in de huidige beleidsperiode ontstaan zo acuut en snel dat deze in het staande beleid nog niet altijd zichtbaar zijn.

Enkele ontwikkeling en die in Limburg direct van invloed zijn op onze welvaart, weerbaarheid en waarden en op onze uitvoeringskracht zijn:

- Europese waarden van rechtstaat en democratie staan onder druk. Europa verandert daardoor koers en zet in op strategische autonomie;
- Na verkiezingen in de EU, Nederland, België en Duitsland. moeten we ons verhouden tot nieuwe richtingen en relaties;
- Meer nationale aandacht voor de regio en de investeringslogica van het Rijk door het rapport "elke regio telt";
- Overheidsfinanciën komen verder onder druk te staan en er zijn zorgen over consequenties van Europese afspraken over defensie-uitgaven;
- Schaarste van natuurlijk, menselijk en economisch kapitaal raakt onze uitvoering;
- Toenemende complexiteit van wet- en regelgeving, processen en it-systemen blijft een knelpunt voor de uitvoeringskracht en politieke slagvaardigheid;

- Opkomst van AI biedt kansen voor efficiëntere werkprocessen, maar leidt ook tot serieuze zorgen m.b.t. misinformatie en online beïnvloeding, vooral van kwetsbare doelgroepen;
- Vergrijsde, ontgroende, diversere samenstelling van inwoners vraagt in de regio samenhangende keuzes in economie, migratie en huisvesting voor zowel de korte als de lange termijn
- We zoeken naar een nieuw economisch antwoord op de sterk veranderende omgeving en onze blijvende demografische uitdaging. We vinden dit deels in een aantal grote proposities, maar beseffen dat dit maar een deel van het antwoord is.
- Klimaatverandering vraagt om (dure) preventieve of mitigerende maatregelen;
- We hebben- ook op regionale schaal- steeds vaker te maken met vormen van hybride oorlogsvoering. Zoals spyware of cyberaanvallen op ziekenhuizen, betaalsystemen, overheden en scholen. De techniek waarop overheden en bedrijven draaien is geen "ondersteuning" meer, het is het hart.
- Tegengaan van ondermijning door o.a. drugscriminaliteit en witwassen blijft belangrijk van lokale tot globale schaal en beïnvloedt werkprocessen;
- In de trendverkenning "Staat van de Uitvoering" staan dertig van dit soort trends nader uitgelegd.

In dit overzicht staan de provinciale doelstellingen voor deze coalitieperiode. We werken hieraan samen met partners en onder invloed van externe en politieke ontwikkelingen. Via de bolletjes in dit doelenoverzicht ziet u onze zorgvuldige inschatting van de voortgang, waarbij we verschillende perspectieven en ontwikkelingen meewegen.

Het behalen van dit doel binnen deze coalitieperiode is uitdagend.

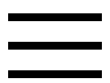

We liggen redelijk op koers, maar extra aandacht is nodig om dit doel te halen.

We liggen op koers om dit doel te halen.

Waar staan we halverwege?

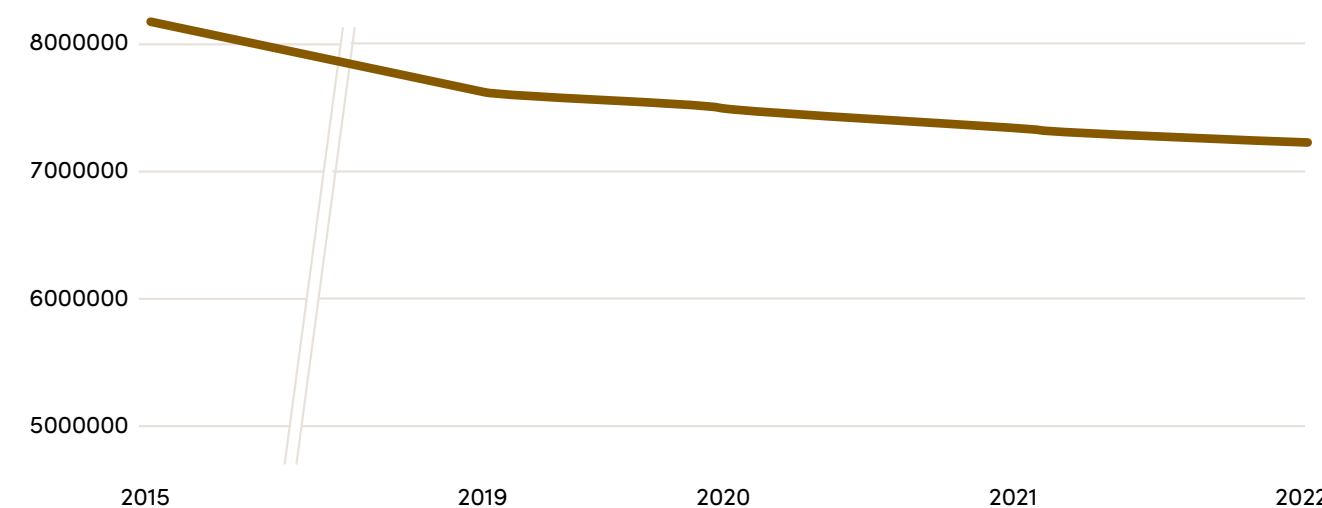
Een vitaal landelijk gebied is een urgente opgave. We willen dat de mens met een goed toekomstperspectief kan leven en werken en de natuur, de bodem en het water in goede staat zijn. De afhankelijkheid van de Rijksoverheid is te groot gebleken. We versnellen daarom met het Limburgs Offensief Stikstof onze eigen plannen en uitvoering van maatregelen.

Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

Sinds het referentiejaar 2018 daalt de stikstofemissie vanuit de landbouw in Limburg.

Emissieregistratie Rijksoverheid

Externe en politieke ontwikkelingen

- Het klimaat verandert met langere perioden van droogte en zwaardere stortbuien
- Juli '24: Minister Wiersma (LVVN) trekt het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en de tijdelijke wet transitiefonds in.
- Augustus '24: Bekrachtiging Europese natuurherstel-verordening. We werken samen met het ministerie aan impactanalyses en een plan van aanpak.
- December '24: Uitspraak Raad van State beperkt de mogelijkheden voor intern salderen bij de beoordeling van natuurvergunningen. De uitspraak heeft ook gevolgen voor een deel van de 287 veehouderijlocaties die met inzet van een beëindigingsregeling een doorstart overwogen.
- Januari '25: uitspraak rechtbank Den Haag in een bodem-procedure tussen Greenpeace en de Staat beveelt de Staat zich aan eigen stikstofdoel voor 2030 te houden en daarbij voorrang te geven aan de meest kwetsbare natuur.
- Januari '25: Kabinet stelt een ministeriele commissie in rondom stikstof en natuurherstel.
- Maart '25: Rechtbank trekt twee aangevochten vergunningen niet in, vanwege onderbouwing met genomen maatregelen voor stikstofvermindering.

Mate van doelbereik

Landelijk gebied

We ontwikkelden het Limburgs Programma Landelijk gebied door naar het Limburgs Offensief Stikstof om te komen tot natuurherstel en stikstofreductie en daarmee tot houdbare vergunningverlening. We zetten in op een versnelde realisatie van het nationaal natuurnetwerk en doen mee aan de Regeling provinciale PAS-melders. We helpen schade door beschermde dieren te voorkomen en vergoeden waar nodig.

Waterveiligheid en kwaliteit

Het programma Waterveiligheid en Ruimte legt de basis voor maatregelen om zo veel mogelijk Limburgers te beschermen tegen het water, waaronder 1.000 gratis woningscans. Per stroom-gebied komt een pakket aan maatregelen in beeld, beginnend bij de Geul, de Geleenbeek en de Roer. Voor maatregelen op de korte termijn is er subsidie voor brongerichte maatregelen. Om ook in de toekomst voldoende (drink)water te hebben in Limburg, werken we samen met onze partners aan een convenant zoet-water dat eind 2025 gereed is voor bestuurlijke vaststelling, waar we per gebied een optimale mix zoeken van maatregelen om de waterbehoefte te verkleinen en het wateraanbod te vergroten door lokaal water vast te houden, water aan te voeren of nieuwe functies slim te situeren. Voor gemeenten en waardenetwerken is er het aanvalsplan Waterkwaliteit om samen de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater in Limburg beter te maken.

Een verbeterde Limburgse bodem

We zijn gestart met de operationalisering beleidsplan 'Gezond fundament! Een vitale Limburgse bodem door organisch stof-beheer' in nauwe samenwerking met waterschap Limburg en Limburgse gemeenten. We voeren gesprekken met gemeenten om pilotpercelen te selecteren waar groene reststromen organisch materiaal de bodemkwaliteit verrijken en o.a. de sponswerking versterken.

Versterking Limburgs landschap

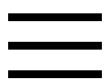
In het beleidskader legden vast hoe middelen structureel ingezet worden. Subsidies gingen ook naar aanleg landschapselementen en voedselbossen. Het Steunpunt Landschapsbeheer is ingericht om Limburgse vrijwilligers te ondersteunen om het landschap te onderhouden.

Leefgebieden van planten en dieren

We ontwikkelen nieuwe natuur in Limburg en richtten al ruim 100 ha daarvan in, maar versnelling is nodig in de vorm van eigen aankoop. SPUK-programma's Natuur fase 1 en 2 leidden al tot o.a. uitstrooien steenmeel, terugbrengen hoogveen en bestrijding van exoten. Bos wordt gerevitaliseerd. Voor de Natura-2000-gebieden zijn natuurdoelanalyses en beheer-plannen opgeleverd. Hierin wordt het beeld bevestigd dat de natuur en habitattypen in Limburg meer bescherming vereisen. We verlenen subsidies voor en doen onderzoek naar diverse diersoorten. Met steun aan projecten als Jagers in het Groen, de Klimaatrobuuste Stad en de cofinanciering van de nationale parken wordt vergroend. Met gemeenten ontwikkelden we de opzet voor soortenmanagementplannen. We bestrijden exoten om de inheemse natuur te beschermen en voeren faunabeheer uit.

Verminderde uitstoot

De grote hoeveelheid veehouderijen die gebruik maken van landelijke beëindigingsregeling heeft invloed op de verwachte daling van stikstofdepositie en ammoniak. We faciliteren hierbij, maar zitten niet aan het stuur. De Maatregel gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties kunnen we binnen de kaders vormgeven, maar ook hier zien we beperkingen in opties en tijd.

Waar staan we halverwege?

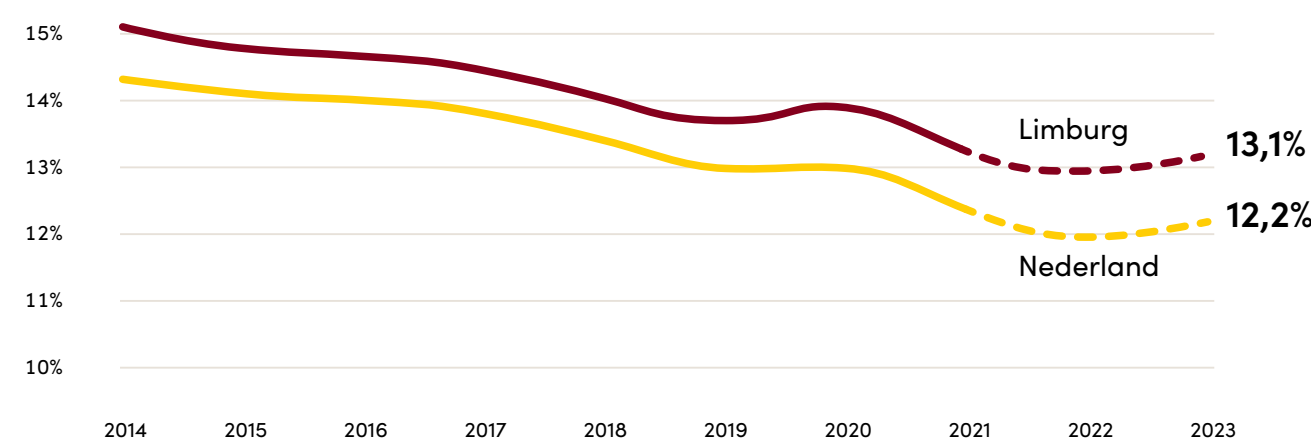
Tegenstellingen in de samenleving nemen toe en de bestaanszekerheid staat onder druk. Dit vraagt om lange termijn investeringen in het sociale domein. Met het aankomende ravijnjaar komen gemeenten financieel onder druk te staan en komt het fundament van de sociale voorzieningen nog verder op losse schroeven. Dit biedt voor ons nieuwe uitdagingen in zowel het mobiliseren van partners als in de uitrol van het reeds voorbereide beleid en een verhoogde noodzaak om aan te sluiten bij de investeringslogica van het rijk, de Limburgse uitdagingen te agenderen en de successen van onze integrale aanpakken te delen.

Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

Het aandeel particuliere huishoudens met een laag inkomen daalde tot 2021. Die daling ging in Limburg minder snel dan in de rest van Nederland. Bovendien lijkt deze groep vanaf 2022 weer te groeien.

Percentage particuliere huishoudens met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum voor ten minste 1 jaar.

Externe en politieke ontwikkelingen

- Leesvaardigheidsscores dalen volgens PISA-onderzoek in Nederland sterker en lagen in 2022 significant lager dan gemiddeld in OESO-landen.
- September '24: Brief over bezoek van Minister van VWS en de presentatie van de plannen voor bestaansrecht streek-ziekenhuizen naar aanleiding van de aankondiging van Zuyderland over sluiting van SEH, IC en geboortecentrum.
- December '24: Start van het Nationaal programma voor Vitale Regio's. Samenwerking van het rijk met drie Limburgse Regio's; Noord, Midden en Zuid.
- December '24: Kabinet stelt de beleidsagenda Gezondheid in alle beleidsterreinen vast.
- Januari '25: CBS-publicatie Materiële Welvaart in Nederland 2024 stelt dat de 10 procent huishoudens met de laagste vermogens per saldo een schuld heeft van 38 miljard euro.

Mate van doelbereik

Terugdringen armoede en laaggeletterdheid

Iedere Limburger verdient een zeker bestaan. We stelden het actieplan tegen armoede en het aanvalsplan laaggeletterdheid vast en legden hiermee de basis om ongelijkheid over waar je geboren bent of wat je inkomen is aan te pakken vast. Om deze plannen de komende periode tot uitvoering te brengen blijven we nauw samenwerken met gemeenten en partners.

Sociale Cohesie

Vrijwilligers zijn van cruciaal belang in onze sociale infrastructuur. In het actieplan vrijwilligers leggen we vast hoe de Provincie zich de komende jaren in gaat zetten voor Limburgse vrijwilligers, vrijwilligersinitiatieven en -organisaties en ondersteunings-structuur rondom de vrijwillige inzet. We stelden de Integrale aanpak arbeidsmigratie Limburg 2025-2027 vast. Hiermee borgen we de nadrukkelijke aandacht voor de sociale integratie van arbeidsmigranten en hun gezinnen ter bevordering van de zelfredzaamheid en de sociale cohesie in gemeenschappen.

Sporten en Bewegen

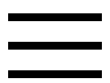
Om ervoor te zorgen dat alle Limburgers de mogelijkheid hebben om voldoende te bewegen hebben alle organisaties uit de brede sociale basisinfrastructuur subsidies ontvangen. Daarnaast ondersteunden we vier topsportevenementen met een activerend breedtesportprogramma en 18 bovenlokale sportevenementen. Ter voorbereiding van de herinrichting van de steunfunctie sport en het vaststellen van uitgangspunten voor de totstandkoming van de regionale sportakkoorden zijn naar aanleiding van Motie 3050 aanvullende sonderende sessies georganiseerd.

Gezond en veilig opgroeien

Bij de uitvoer van de sociale agenda blijven we focussen op het structureel verankeren van effectieve aanpakken. Zo werden de bewezen-effectieve Kansrijke Start-aanpakken en de daartoe behorende interventies in beide GGD-regio's gecontinueerd. De brede uitrol van het Gezonde Basisschool van de Toekomst-concept in Limburg draagt bij aan een gezonde leefstijl voor alle kinderen. Daarnaast hebben we extra aandacht voor kinderen uit kwetsbare gezinnen door hen te ondersteunen via Jeugdfonds Sport en Cultuur. We zijn blijvend in gesprek met (overheids-) partners om er voor te zorgen dat deze programma's ook in de toekomst een plek blijven krijgen in het lokale beleid. De aanpak handle-with-care rollen we ook in Noord en Midden Limburg uit waardoor Limburgse kinderen in een kwetsbare thuissituatie in de gehele provincie eerder herkend, erkend en ondersteund worden door hun netwerk.

Krachtige gemeenschappen

Om impact te maken met een gebiedsgerichte aanpak hebben we een zorgvuldig proces doorlopen voor de selectie van zes wijken en twee dorpen, waarbij data-analyse en gesprekken met gemeenten de basis vormden. In deze wijken en dorpen waar de nood het hoogst is sluiten we aan bij bestaande plannen van de gemeenten en gaan we samen gebiedsgericht, integraal en langjarig aan de slag. De eerste intentieovereenkomsten met gemeenten zijn reeds afgesloten. De opgaven waar we voor staan zijn groot. Om de slagkracht te vergroten zetten we in op extra ondersteuning van het rijk en startten we met het opstellen van de propositie Sociaal en Veerkrachtig Limburg.

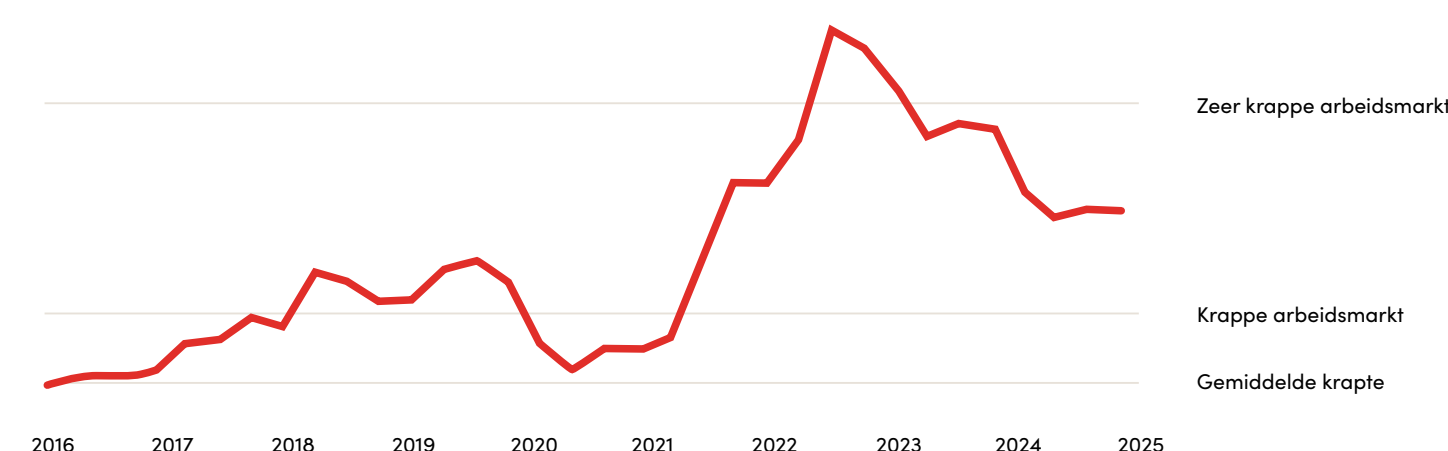
Waar staan we halverwege?

De economie en brede welvaart in Limburg groeien. Met onze investeringen in de BrightlandsCampussen als aanjagers, klimt Limburg gestaag op de ranglijst van innovatiekracht. En met de drie Limburgse proposities (Chemelot, Einstein Telescope en defensie) zetten we op toekomstbestendigheid voor de langere termijn. Maar het doorzetten van deze groei is niet vanzelfsprekend. Hiervoor is versterkte aandacht nodig voor innovatie en de adoptie daarvan bij het MKB, de doorontwikkeling van de stedelijke economie, de krappe arbeidsmarkt en de benutting van (hieraan gerelateerde) kansen door onze grensligging.

Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

Sinds 2021 loopt de krapte op de arbeidsmarkt stevig op. Naar verwachting blijft arbeid schaars, mede door de vergrijzing.

Externe en politieke ontwikkelingen

- Maart '24: Europese verordening kritieke grondstoffen, bedoeld om strategische autonomie van de EU te versterken.
- Maart '24: Aankondiging project 'Beethoven' dat volledig gericht is op het vestigingsklimaat voor de microchip sector in regio Eindhoven.
- Mei '24: Speerpunten kabinet Schoof I rondom migratie en internationale studenten kunnen aantal arbeidskrachten in Limburg verder verlagen.
- September '24: Het "Draghi-rapport" adresseert de innovatiekloof tussen Europa en VS/China, de noodzaak tot een koolstofarme en circulaire economie en de versterking van de defensie-industrie. Het rapport roept op tot omvangrijke investeringen.
- Januari '25: Aandacht in Tweede Kamer voor vele faillissementen in plastic recyclingindustrie.
- Februari '25: De EU Clean Industrial Deal brengt investeringsopties voor versterking van het industriële verdienvermogen en snellere vergroening.
- Maart '25: Geopolitieke ontwikkelingen leiden tot verhoging defensiebudget van de EU. Voorheen geoormerkt geld voor regionale ontwikkeling (cohesiefonds) mag nu door lidstaten ingezet worden voor defensie.

Mate van doelbereik

Vestigingsklimaat van morgen

We hebben goede stappen gezet voor een aantrekkelijker vestigingsklimaat. VDL gaat haar capaciteiten en faciliteiten in Born inzetten voor defensieproductie. Maastricht Aachen Airport ontwikkelt zich naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven. In Schiphol is een strategische samenwerkingspartner gevonden. Om nieuwe bedrijven aan te trekken in Limburg is er nu vanuit de Provincie één centraal aanspreekpunt, die korte lijnen heeft met LIOF, Brightlands campussen en het bedrijfsleven. Daarnaast versterken we de verbinding met MKB ondernemers door events. Voor de lange termijn werken we aan een visie op de Limburgse economie, onder andere via TV2050.

Innovaties

Om onze positie als 'innovation leader' (RIS 2023) te behouden, hebben we de afgelopen twee jaar stevig ingezet op innovatie. We ondersteunden jonge, innovatieve bedrijvigheid met Brightlands Startup League, het Limburg Start-Up Capital Fund en Brightlands Venture Partners. Via verschillende programma's hebben we ook een impuls gegeven aan het innovatievermogen van het MKB. De ontwikkeling van de Brightlands campussen is geen vanzelfsprekendheid en vraagt de komende periode nog om goede gesprekken. De drielanden-kandidatuur voor de Einstein Telescope is voor de Nederlandse regering een 'nationale prioriteit' en is recent ook opgenomen in het Belgisch akkoord. Na eerdere steunbetuiging van Noordrijn-Westfalen is de aandacht erop gericht nu ook steun te krijgen van de nieuwe Duitse regering. Wij blijven ondersteuning bieden aan de haalbaarheidsstudies voor het bidbook en de doorontwikkeling van de ETpathfinder.

Verduurzaming en circulaire economie

Koplopers in de (Limburgse) circulaire industrie hebben het financieel zwaar. Voor de transitie naar een circulaire economie is een sterke inzet nodig van alle partners in de keten, ondersteund door duidelijke wet- en regelgeving en toereikende

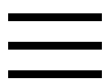
financiering. De Provincie heeft hierin een beperkte rol. Samen met Limburgse partners hebben we een LIFE-aanvraag ingediend. Daarnaast werken we voortdurend samen met de private partijen op Chemelot en met het Rijk om de transities naar klimaatneutraliteit en circulariteit te volbrengen en daarmee de Europese koppositie voor Chemelot hierin te behouden.

Arbeidsmarkt en onderwijs

We ondersteunden verschillende initiatieven rondom arbeidsmarkt en onderwijs. Zo cofinancierden we de omscholing van ontslagen VDL Nedcar medewerkers. Voor Leven Lang Ontwikkelen is besloten regio's te ondersteunen bij het verhogen van basisvaardigheden en terugdringen van laaggeletterdheid via een LLO Collectief. Door samenwerking via de Bestuurstafel Onderwijs is een succesvolle lobby richting het Rijk opgetuigd voor 'maatwerk' in het debat rondom het terugdringen van het aantal internationale studenten. Trinationale samenwerking van onderwijspartijen dient als opmaat naar een euregionale arbeidsmarkt. Deze samenwerking krijgt al vorm in een trinationaal curriculum op het gebied van circulaire economie (MoU ondertekend) en agrofood. Voor het versterken van de Einstein Telescope propositie zetten we ons in voor de oprichting van een Einstein Academy.

Land- en tuinbouw

We streven een gezonde toekomst na voor de land- en tuinbouw en investeerden daarom in projecten van innovatieve koplopers. Zo wordt de Nationaal Strategisch Plan (NSP) regeling rondom productieve investeringen ruim benut door Limburgse agrarische ondernemers en zijn er diverse projecten ingediend binnen de NSP regelingen Europees Innovatie Partnerschap (EIP) en Kennis & Innovatie. Middelen die we besteden aan het NSP zijn gericht op verduurzaming en/of diervelzijn. Met een breed scala aan (Limburgse) partijen is samengewerkt aan de Blijversaanpak. Zowel de Handreiking voor de Blijversaanpak, als ook de visie Toekomstperspectief Tuinbouwketen+ zijn opgeleverd. Om onze trots op de Limburgse land- en tuinbouw te delen bereiden we een communicatiecampagne voor.

Waar staan we halverwege?

We acteren actief, binnen sterke afhankelijkheden qua rolverdeling tussen partijen en met beperkte formele bevoegdheden voor de Provincie. Ons doel is een functioneel en toekomstbestendig energiesysteem met meer autonomie qua energie van en voor Limburg. Onze rol rondom de gezonde en schone leefomgeving wordt belangrijker, mede door de komst van de Omgevingswet. Wij investeren in een robuuste uitvoering van onze wettelijke (VTH-)taken.

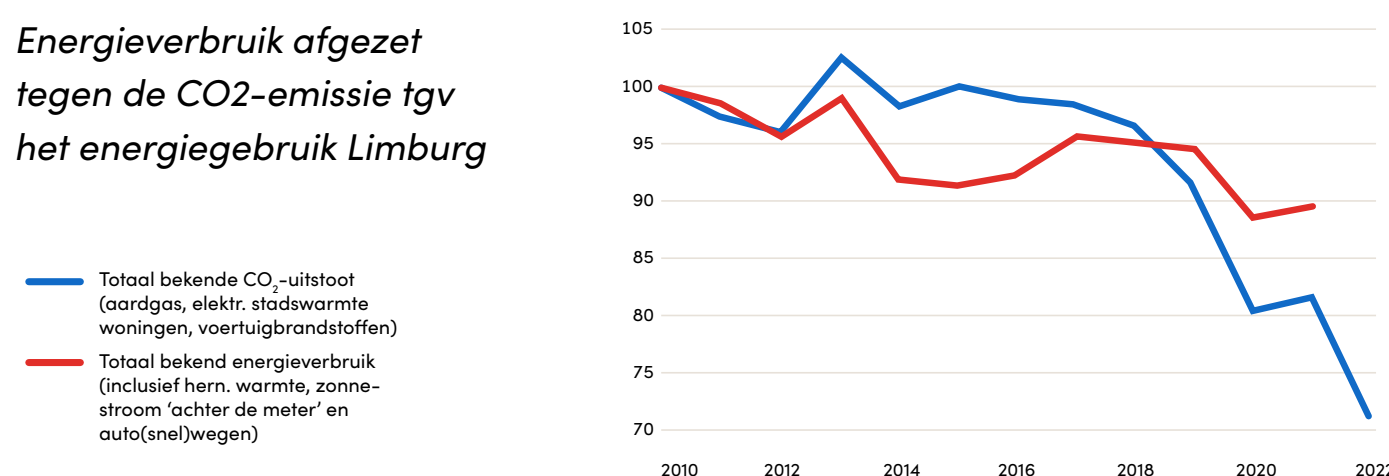

Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

De CO₂-emissie loopt sinds 2018 in toenemende mate onder de lijn van het energieverbruik, dat duidt op meer CO₂-arme energievoorzieningen.

Energieverbruik afgezet
tegen de CO₂-emissie tgv
het energiegebruik Limburg

Externe en politieke ontwikkelingen

- Netcongestie blijft door TenneT en Enexis afgekondigd worden voor grote aansluitingen in Limburg. Nieuwe capaciteit is een meerjarenperspectief, met lange wachtrijen tot gevolg.
- Nederlandse energieprijzen stegen harder dan in buurlanden.
- Januari '24: Inwerkingtreding Omgevingswet. Dit heeft o.a. impact op de geluidsregels voor provinciale wegen en industrieterreinen en voor onze vergunningverlening.
- 2024: Tweede en Eerste Kamer keuren nieuwe Energiewet goed, die in 2026 in werking treedt. De Wet collectieve warmte heeft vertraging opgelopen, wat gevolgen heeft voor de realisatie van warmtenetten.
- Oktober '24: Planbureau voor de Leefomgeving concludeert dat met huidig kabinetsbeleid klimaatdoelen waarschijnlijk niet haalbaar zijn.
- Oktober '24: De EU neemt een nieuwe Richtlijn aan met strengere luchtkwaliteitsnormen.
- November '24: De lijst met Zeer Zorgwekkende Stoffen is bijgewerkt. Alle PFAS worden nu ook bestempeld als ZZS.
- November '24: Kabinet stopt per '27 salderingsregeling voor zonnepanelen, zonder alternatieve stimulans voor zon op dak, terwijl dit wel nodig is in de energiemix.
- December '24: Kabinet geeft prioriteit aan vervolg van Delta Rhine Corridor en stelt de gelijkstroomverbindingen uit.

Mate van doelbereik

Betaalbare energie

We vinden het belangrijk het aantal huishoudens in energiearmoede te verlagen. We zochten daarom naar samenwerking met gemeenten op het gebied van energiearmoede. Een Limburgse energiediensten-maatschappij groeide van idee naar contourenplan waarbij autonomie in Energie van en voor Limburg en het bestrijden van energiearmoede centraal staan.

Duurzame energie

Voor Warmtenet Zuid-Limburg is gewerkt aan 'proof of concept' en een intentie-overeenkomst tussen belanghebbende partijen. Zowel voor grootschalige opwek als kleinschalige kernergie-centrales houden wij aansluiting bij het Rijk. Eigenaren van maatschappelijk vastgoed ontzorgen we met een SPUK regeling. In december 2024 zijn de instructieregels voor zonneparken in de Omgevingsverordening vastgesteld die de basis vormen voor de POVI waarin o.a. de visie voor grootschalige opweklocaties nader in wordt uitgewerkt. Gezien de toekomstscenario's die een toename in elektrificatie laten zien, blijven zon- en windenergie cruciaal voor de energietransitie. In 2024 traden we toe tot de gemeenschappelijke regeling RES Noord- en Midden Limburg.

Energie-infrastructuur

We stelden de Energievisie op, op basis waarvan we hebben bepaald welke energie-infrastructuur projecten van groot maatschappelijk belang zijn. Hierdoor krijgen deze projecten extra prioriteit in de investeringsplannen van netbeheerders, die wij vervolgens ook in de Provinciale Omgevingsvisie zullen verankeren. We hebben energiedialogen gevoerd met burgers en stakeholders over de voor Limburg benodigde energiemix voor de toekomst. Ook keken we naar het versnellen van (ruimtelijke) procedures om netcongestie op termijn te minimaliseren. In dat kader namen we het bevoegd gezag over van het Rijk inzake het 380 kV-hoogspanningstracé en station Maasbracht-Graetheide. Netbeheerders werken ondertussen, samen met de Provincie

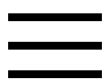
vanuit een faciliterende rol, aan oplossingen om de huidige capaciteit op het energienet zo efficiënt mogelijk in te zetten. Voor de Clauscentrale en omgeving werd samen met de gemeente Maasgouw en RWE een toekomstperspectief opgeleverd dat doorvertaald wordt in een gebiedsgerichte aanpak. Het Rijk besliste over de scope van de DRC en gelijkstroom. We herijkten het LEF om beter vorm te geven aan onze doelen. Bedrijven met een energie-besparingsplicht leverden een actueel energie onderzoeksrapport op en we startten het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen Limburg. We leverden het Limburgs Uitvoeringsprogramma Energiehubs op.

Een betere leefomgeving voor een betere gezondheid

Zowel het Limburgs Actieplan Geluid 2024-2029 als de modulaire aanpak concretiserend milieubeleid zijn vastgesteld en we voerden de eerste acties volgens planning uit. Een belangrijk onderdeel hiervan is de herijking van het luchtmeetnet. Er zijn drie extra Limburgse meetstations geopend en we zijn gestart met het meten van ultrafijnstof. Ons inzicht in de milieudruk groeit ook dankzij het openbaar toegankelijke milieudashboard. Het Rijk besloot aan de slag te gaan met een verkenning naar de gezondheidseffecten van Chemelot. Samen met convenant-partners droegen we bij aan de uitvoering van het Veiligheidsconvenant Chemelot.

Een robuuste uitvoering van VTH

Voor ons streven naar een gezond en veilig leefmilieu, is een sterk VTH-stelsel nodig. In het coalitieakkoord is opgenomen dat we van een minimalistische naar een robuuste uitvoering van de VTH taken gaan (implementatie van de ZRK aanbevelingen uit 2022). Met dit doel is door PS in maart 2025 besloten het budget van de Omgevingsdienst Zuid-Limburg structureel op te hogen. Ook hebben we de uitvoeringscapaciteit bij ons eigen cluster VTH verhoogd. RUD Limburg Noord heeft in maart 2024 een plan ingediend bij het Ministerie IenW om te gaan voldoen aan de gestelde robuustheidscriteria. We volgen het implementatieproces op de voet, ook vanuit onze IBT-rol.

Waar staan we halverwege?

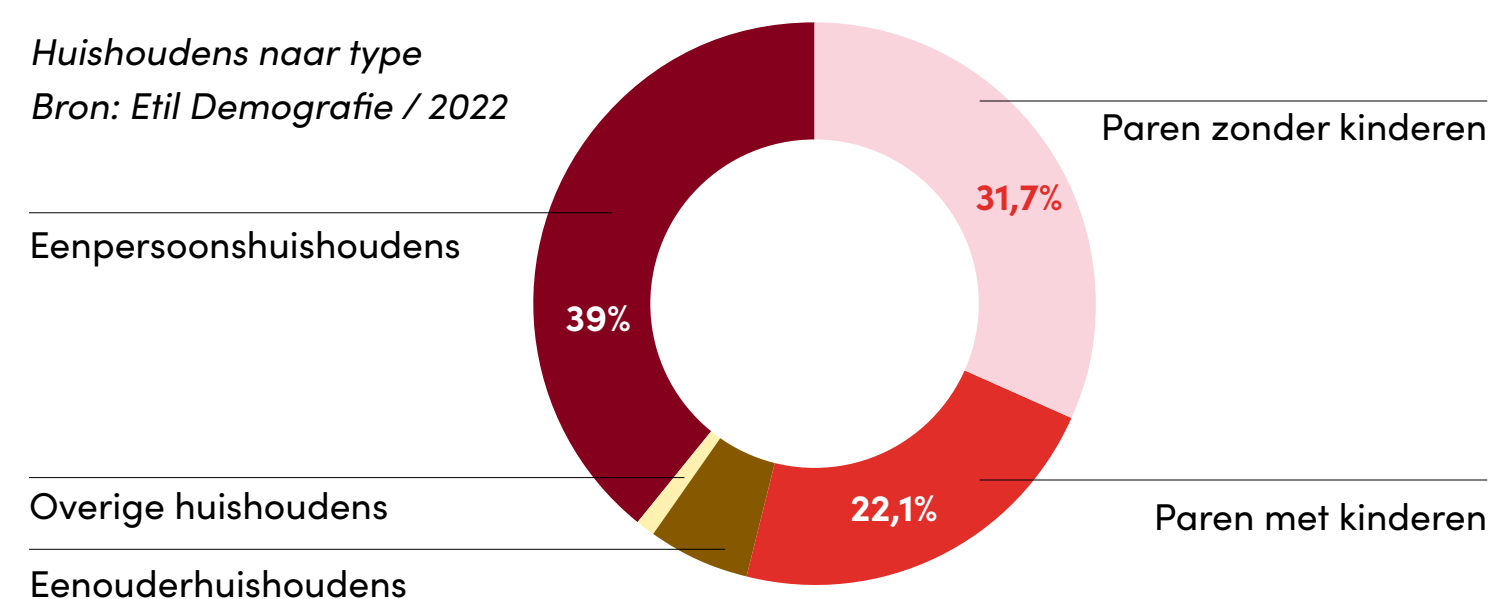
In Limburg zijn al veel nieuwe woningen uit de Woondeal gerealiseerd. We hebben ambities voor de woningbouw nader uitgewerkt in Straatje Erbij en voor verstedelijking in Limburg Centraal. Om de verstedelijking te stimuleren, is extra (financiële) stimulans vanuit de Provincie en Rijksoverheid nodig. Daarnaast vragen demografische ontwikkelingen in Limburg om een ondersteunende sociaaleconomische strategie. Hierbij is ook de huidige inzet voor leefbaarheid van belang. We liggen op koers om de POVI te actualiseren en daarmee een sterkere regierol te pakken in het ruimtelijk domein.

Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

In Limburg is ongeveer 40% van de huishoudens een eenpersoonshuishouden. Hiervan bestaat een groot deel uit alleenwonende ouderen. In de prognose lijkt dit aandeel in de toekomst iets verder toe te nemen.

Huishoudens naar type
Bron: Etil Demografie / 2022

Externe en politieke ontwikkelingen

- Mei '24: Onder kabinet Schoof is een nieuw ministerie opgericht met minister Keijzer van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.
- Juni '24: In het Voorontwerp Nota Ruimte is Limburg Centraal aangewezen als zoekgebied voor grootschalige woningbouw en te onderzoeken verstedelijkingsgebied.
- Juli '24: De Wet Betaalbare Huur moet leiden tot meer betaalbare huurwoningen, maar roept ook zorgen op over een potentiële afname van middenhuurwoningen.
- December '24: Tijdens de Woontop maakten Rijk, decentrale overheden, corporaties en marktpartijen 20 afspraken om de woningbouw te versnellen.
- December '24 en januari '25: Juridische uitspraken over stikstof zorgen voor grote onzekerheid in de bouwsector over zowel toekomstige als afgeronde projecten. Nieuwbouw kan vertraging oplopen of stil komen te liggen.
- '25: De Wet Versterking regie volkshuisvesting, wachtend op behandeling in de Tweede Kamer, biedt versteviging van wettelijke gereedschap om met meer regie en meer tempo meer betaalbare woningen te bouwen.

Mate van doelbereik

Verbetering van de leefbaarheid

Het *Leefbaarheidsfonds* werd een *Limburgse Leefbaarheidsaanpak*. Deze Leefbaarheidsaanpak bestaat uit drie subsidie-regelingen. Met de combinatie van deze regelingen ondersteunen we kleine tot zeer grote leefbaarheidsinitiatieven van inwoners, stichtingen, verenigingen, coöperaties en gemeenten. Hierbij richt de regeling voor gemeenten zich op fysieke projecten en de andere regelingen op zowel sociale als ook fysieke projecten. Bij de aanpak hoort ook een ondersteuningsstructuur. We werken samen met diverse (maatschappelijke) organisaties om initiatieven te begeleiden. Sinds de start in oktober '24 kwamen er al ruim 250 (aan)vragen binnen. De aanpak kent zo'n grote belangstelling, dat we binnen dezelfde financiële middelen onze oorspronkelijke doelstellingen naar boven kunnen bijstellen.

Passende woonruimte

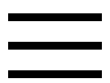
Eind 2024 zijn ruim 12.000 woningen van de *Woondeal* gerealiseerd. Verder vooruitkijkend naar 2030, moeten er nog zo'n 17.550 woningen bij om de totale ambitie van 29.550 woningen te halen. Met onze partners stelden we, als nieuwe ambitie bovenop afspraken uit het coalitieakkoord, het ambitie-document *Limburg Centraal* vast. Deze propositie benoemd de ambitie om tot 2040 30.000 woningen bij zes IC stations te bouwen. Hiervoor werken we een *Verstedelijkingsstrategie* uit. De eerste ideeën worden opgenomen in de POVI, zodat dit al planologisch wordt vastgelegd. De *Verkenning Straatje erbij* onderzocht bouwen aan de randen van de bestaande bebouwde kom. Binnen de bestaande ruimtelijke kaders bleek op circa 150 locaties bouw mogelijk voor ongeveer 3000 woningen. Gemeenten zijn aan zet om de ruimte voor 'Straatjes erbij' in hun omgevingsplannen en/of ruimtelijke visies te verwerken en de woningen onderdeel te maken van de gemeentelijke woonprogrammering. Knelpunten die zijn opgehaald bij de verkenning worden meegenomen bij de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI).

De bouw van woningen is afhankelijk van beschikbare financiering en uitvoeringscapaciteit. Om de snelheid in de voorfase van woningbouwprojecten te bevorderen, hebben we via het versnellingsmenu €4,6 miljoen aan (rijks)middelen beschikbaar gesteld. Hiermee kan de ambtelijke capaciteit bij gemeenten met circa 50fte worden versterkt. Er zijn reeds 9 gemeentelijke aanvragen voor extra capaciteit ontvangen.

In de Woondeal sturen we ook op de kwaliteit van de woningvoorraad. In 2022 en 2023 is 58% van de bruto-toevoegingen in Limburg in het betaalbare segment gerealiseerd. Het streefpercentage is 64%. Tijdens het bestuurlijk overleg Wonen Limburg hebben we afspraken gemaakt over de opgave per regio, om samen toe te groeien naar het streefpercentage. Het provinciale Volkshuisvestingsprogramma, waar voorbereidingen voor zijn gestart, zal ons o.a. helpen hierop te sturen. Dit kerninstrument zal mede gebaseerd worden op een woning-behoefteonderzoek.

Kwaliteit met minder ruimte

Na het afronden van de ontwerpde onderzoeken is gestart met de actualisatie van de POVI. Deze is de basis voor integrale afwegingen bij ruimtelijke opgaven en scherpe keuzes door Provinciale Staten. Het ontwerp wordt op 23 mei gepubliceerd. De aanpassing van de Omgevingsverordening volgt hierop. In het traject TV2050 kijken we nog wat verder vooruit. We maken een op data gebaseerde scenario-analyse, praten met experts en stakeholders en werken vijf thematische visies uit. Naast wonen zijn de thema's mobiliteit, economie, energie en het landelijk gebied. Een consortium van partijen voert momenteel de scenario-analyse uit. Via de nieuwe *Agenda bodem en ondergrond 2024-2030* en bijbehorende jaarlijkse Actieprogramma's werken we aan een vitale bodem, ondanks de groeiende ruimtedruk. Zo is o.a. het PFAS-bronnenonderzoek gestart.

Waar staan we halverwege?

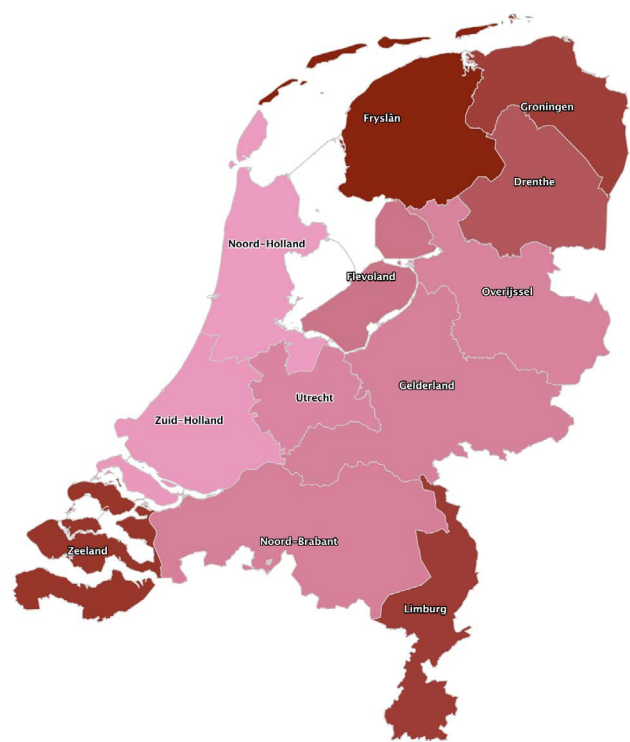
We willen dat cultuur en erfgoed voor elke inwoner van Limburg toegankelijk en betaalbaar zijn. De voorstellen van het huidige kabinet ten aanzien van de BTW verhoging binnen cultuur en het niet beschikbaar stellen van extra middelen voor grote restauratieopgaven, vormen een risico voor deze ambitie. We moeten dan ook nauw aansluiten bij het proces dat het rijk momenteel opzet rondom een stevige stelselherziening van cultuur en blijven inzetten op een sterke lobby om de Limburgse belangen op al deze punten te behartigen en ook in toekomst cultuur en erfgoed toegankelijk en betaalbaar te houden voor alle Limburgers.

Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

In 2023 lag het landelijk gemiddelde van provinciale cultuuruitgaven op €20,68 per inwoner. In Limburg lagen deze uitgaven op €56,15. De landelijke subsidies die Limburg ontving via de Rijkscultuurfondsen bedroegen €2,59 per inwoner, landelijk verschilde dit tussen provincies van € 0,64 tot € 11,14 per inwoner. Deze verdeling is illustratief voor de landelijke spreiding van Rijksmiddelen.

Totale provinciale cultuurlasten in 2021

Meerjarige subsidies verstrekt door de Rijkscultuurfondsen in 2022

Bron: Boekmanstichting
Cultuurmonitor 2022/23

Externe en politieke ontwikkelingen

- Januari '24: De regering heeft het Verdrag van Faro ondertekent. Dit Verdrag benadrukt een perspectief op erfgoed waarin mensen en hún relatie met erfgoed centraal staan. Ratificatie van het verdrag wordt in 2026 verwacht.
- Juli '24: In het Advies Culturele basisinfrastructuur 2025-2028 van de raad voor Cultuur wordt het ministerie geadviseerd het aantal BIS-instellingen in Limburg te laten toenemen met 1 instelling en de subsidieaanvraag van Provinciaal Museum Limburg (Het Bonnefantenmuseum) te accepteren.
- Oktober '24: Toezegging Minister: Voor zomer van 2025 ontvangt de Kamer een brief over monumenten hierin wordt ingegaan op: 1) het plan "Grote monumenten" (wat kan wel binnen randvoorwaarden, wat is nodig, wie is eigenaar)
- November '24: Het voorstel van het Kabinet om de Erfgoedwet te verbeteren met als doel een helder en toegankelijk erfgoedstelsel, waarin duidelijk is wie welke verantwoordelijkheid en rechten heeft. De eerste wetsvoorstellen worden verwacht in 2025.
- Februari '25: De Raad voor Cultuur start op verzoek van de minister een adviestraject over hoe de financiering van de cultuursector breder en duurzamer kan worden.

Mate van doelbereik

Cultuur in Limburg

Toegang tot cultuur is niet voor iedereen vanzelfsprekend. We werken daarom aan een gebalanceerd professioneel cultuuraanbod voor de hele provincie. De regio Noord- en Midden-Limburg heeft daarbij extra aandacht gekregen via ons besluit over de Culturele Infrastructuur 2025-2028 en het Groeiplan Noord- en Midden-Limburg om het cultureel aanbod en de culturele infrastructuur in de regio te versterken. We zetten ons blijvend in voor een evenwichtiger landelijke spreiding van Rijksmiddelen ten behoeve van de toegang tot cultuur voor iedereen.

Jeugd en Cultuur

Kinderen maken op school door cultuureducatie vaak voor het eerst kennis met cultuur. We verhogen de kansengelijkheid voor kinderen en jongeren door cultuureducatie op scholen te stimuleren via het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Hoewel partners aangeven dat de effecten van de coronaperiode nog steeds voelbaar zijn, zien zij en wij een stijgende trend in het aantal jongeren dat in aanraking komt met cultuur.

Stimuleren van het Limburgs

De nadruk heeft gelegen op de totstandkoming van het Uitvoeringsprogramma Limburgse taal "Same veur 't Limburgs 2025-2027". In totaal ondersteunden wij in 2025 al 9 initiatieven die gericht zijn op het behoud van het Limburgs. Tegelijkertijd is er veel media-aandacht geweest voor de Limburgse taal. Limburgers hebben dit goed kunnen volgen. Ook de opening van het Hoes veur 't Limburgs heeft (het belang van het behoud van) de Limburgse taal dichterbij de burgers gebracht.

Erfgoed voor de toekomst

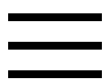
Met de operationalisering van subsidieregelingen verhogen we het aantal monumenten in betere en duurzame staat. Binnen de regelingen hebben we extra aandacht voor de fysieke toegankelijkheid van erfgoed voor iedereen en stimuleren we partners om aan de slag te gaan met de verduurzaming van erfgoed. Een grote mijlpaal in behoud van erfgoed voor de toekomst is de gunning van de subsidie voor de grote restauratieopdracht van Abdij Rolduc, waarbij ook het rijk mee financiert. Gezien de schaarste in traditionele (rijks)financiering houden we de funding-strategieën van OCW nauwlettend in de gaten om waar mogelijk deze ook voor Limburg in te kunnen zetten.

Inzet van vrijwilligers

Erfgoed is overal en van iedereen. Dit omarmen we als provincie door niet alleen partners maar juist ook burgers te ondersteunen in het behouden en toegankelijk maken van Erfgoed. De afgelopen periode gaven we vorm aan de subsidieregeling Klein Limburgs Erfgoed zodat we vanaf april de Limburger die betrokken is als erfgoed-vrijwilliger bij zijn/haar erfgoedproject actief kunnen ondersteunen doormiddel van subsidies.

Erfgoed in Transitieopgaven

De actualisatie van de POVI biedt de uitgelezen kans om erfgoed als een provinciaal belang mee te laten wegen in alle transitieopgaven. We laten Erfgoed aanhaken bij de andere POVI onderwerpen door het erfgoedbelang integraal onderdeel te laten zijn van de afweging van alle provinciale belangen bij transities in de leefomgeving.

Waar staan we halverwege?

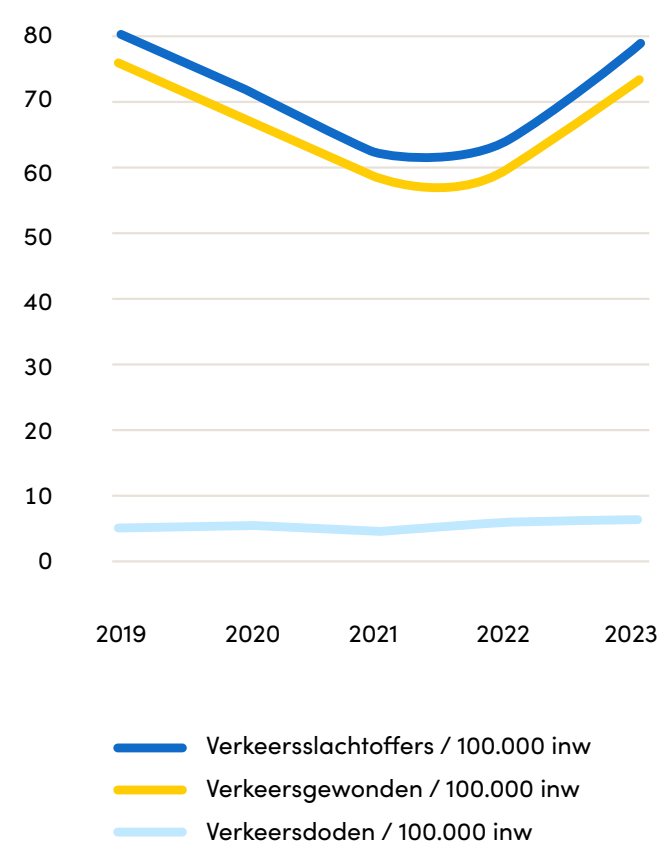
Binnen Limburg kun je vaak snel en comfortabel via A naar B en we voeren veel werk uit om dat zo te houden en waar nodig te verbeteren. Soms tegen hogere kosten dan we vooraf geraamd hadden en soms met meer Limburgs geld dan we redelijk vinden, zoals bij de Maaslijn. We blijven hier aandacht voor houden. Onze ambitie is immers dat iedere Limburger binnen een acceptabele tijd en tegen aanvaardbare kosten op zijn of haar bestemming komt.

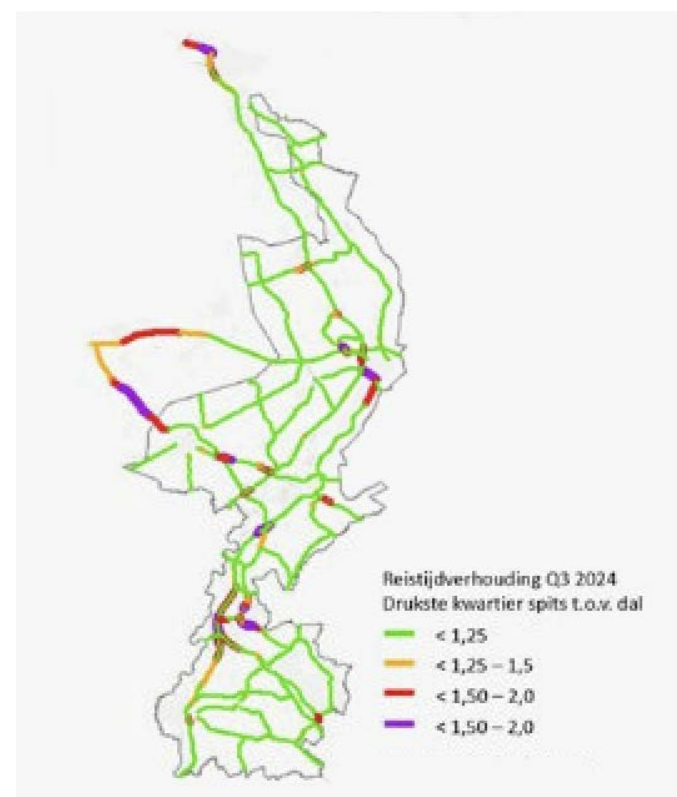
Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

Verkeersveiligheid en doorstroming blijven in Limburg een belangrijk aandachtspunt.

Aantal geregistreerde verkeers-
slachtoffers per 100.000 inwoners

Externe en politieke ontwikkelingen

- Netcongestie zet de transitie naar ZE van de OV concessie onder druk.
- Vervoerders zoals Arrivakampen met personeelstekorten.
- Doorrechterlijke uitspraken en (uitblijvend) rijksbeleid over stikstof staan aanleg en beheer van wegenonder druk
- Gestegen (materiaal)prijzen compliceren de kostenbeheersing van projecten
- Nederland kent een grote woningbouwopgave, de woningbouw rondom Limburgse IC-stations ("Limburg Centraal") wordt onderzocht.
- Juni '24: Motie 3106 Berghorst c.s. over sociale veiligheid in het OV wordt opgevolgd met onderzoek.
- Juli '24: Een vierde EU-subsidie is toegekend voor de verduurzaming van de Limburgse binnenhavens.
- November '24: Motie 3137 Vaessenc.s. roept op tot aansluiting van de laatste trein vanuit Aken naar Sittard op trein naar Schiphol.

Mate van doelbereik

Infrastructuur op orde

We beheren en onderhouden onze provinciale infrastructuur waarvan de programmering is vastgelegd in de 'Nota Infrastructurele Kapitaal-goederen'. De projecten verlopen binnen de afgesproken scope en planning, mede door het IPML en het uitvoeringskader 'Zo Werken Wij! infrastructurele projecten'. Prijsstijgingen hebben we o.a. via de Motie Infra in control ingecalculeerd. We zetten in op het zo goed mogelijk benutten van onze bestaande infrastructuur en het realiseren van bestaande projecten. We zijn selectief bij het opstarten van nieuwe projecten, zonder dat we dit ten koste laten gaan van de verkeersveiligheid.

Veiliger in het verkeer

De drukte op de weg neemt toe, evenals het aantal verkeersslachtoffers. We analyseren de oorzaken en voeren interventies uit om het aantal slachtoffers weer te laten dalen. We werken aan fysieke maatregelen en gedragsinterventies.

Vaker duurzaam van A naar B

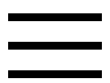
Samen met de Limburgse uitvoerings-organisaties stimuleren we actieve en duurzame mobiliteit, waaronder het fietsgebruik. De transitie naar Zero-Emissie voertuigen faciliteren we via de OV-Concessie en de Nationale Agenda Laad-infrastructuur. Door het verbeteren van onze binnenhavens worden goederen vaker duurzaam vervoerd over het water.

Beter openbaar vervoer

OV moet er zijn voor alle Limburgers, daarom realiseren we gratis OV voor Limburgers met een laag inkomen. We beheren en ontwikkelen de concessie met Arriva, daartoe hebben we o.a. het Ontwikkelplan OV geactualiseerd. We werken samen met Arriva aan de kwaliteitsverbetering van het OV in Limburg. We richten ons daarbij op betrouwbaarheid, waaronder het terugdringen van rituitval. Het oordeel over de kwaliteit van het OV onder reizigers is al lange tijd stabiel. We voeren het Uitvoeringsprogramma Toegankelijkheid uit. Via het vervoerplan geven we invulling aan het verbeteren van de bereikbaarheid van Limburg, ook in het landelijk gebied. In 2025 voeren we de mid-term review uit. Gedurende deze coalitieperiode starten we met de eerste voorbereidingen van de nieuwe OV-concessie die start in 2031.

(Inter)nationaal beter bereikbaar

Vanaf juni '24 rijdt dedrielandentrein tussen Aken en Luik, de komende periode wordt gewerkt aan de betrouwbaarheid van deze verbinding. Vanaf april 2025 sluit in de nacht van vrijdag op zaterdag de laatste trein van Aken naar Sittard aan op de nachttrein naar Schiphol. De realisatie van de opwaardering van de Maaslijn start in 2025. Samen met het Rijk werken we aan onze (inter)nationale ambities (waaronder Weert-Hamont-Antwerpen en de IC naar Aachen).

Waar staan we halverwege?

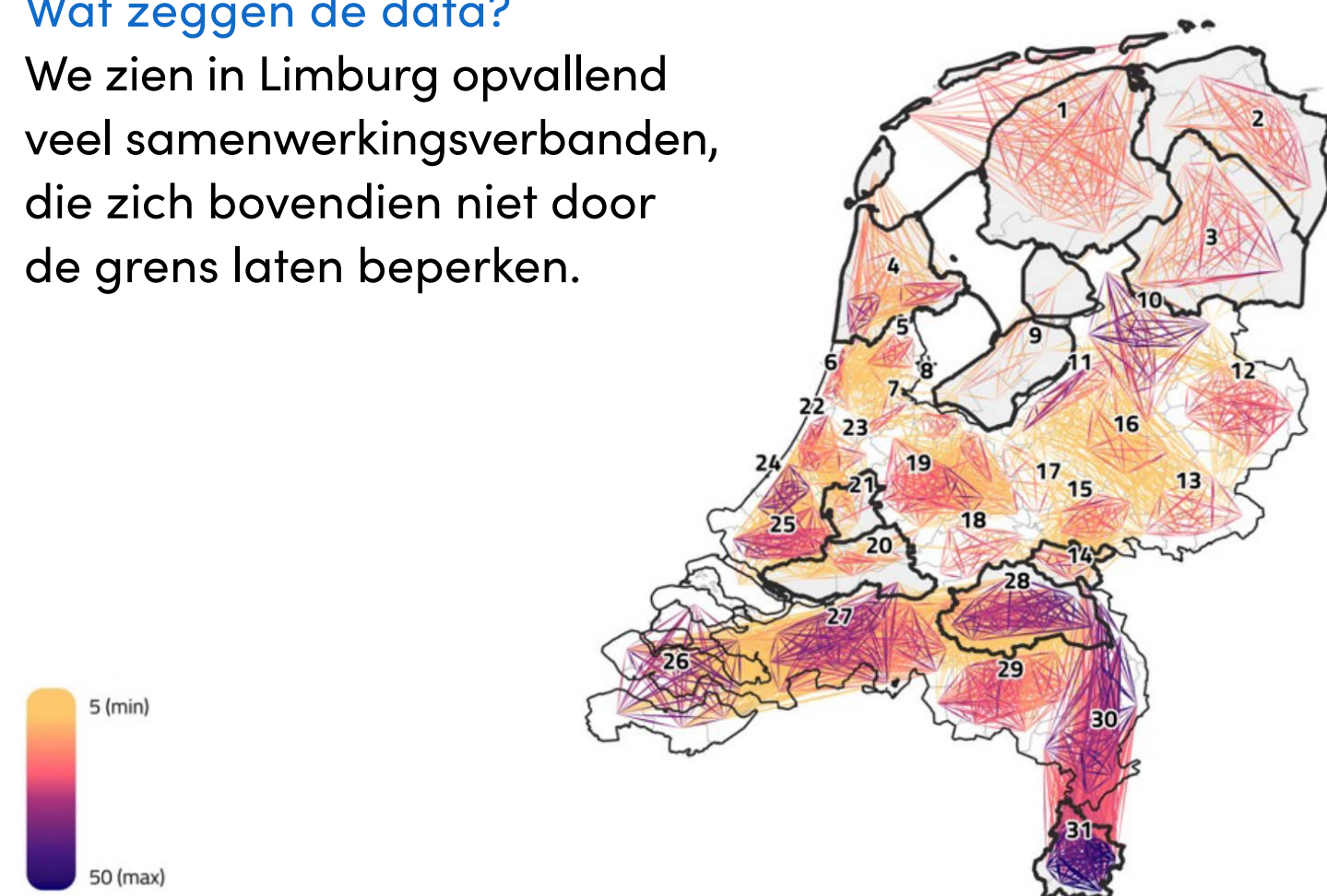
Naast regiobewuste investeringen vanuit Den Haag en Brussel en een resolute provinciale koers is samenwerking essentieel in het (aan)pakken van grote kansen én opgaven. Met de 31 gemeenten en vele maatschappelijke organisaties werken we aan thema's die bijzonder actueel zijn vanwege de druk op onze Europese waarden. In een grensregio met eigen uitdagingen moeten wij voortdurend zorgen voor het partnerschap met het rijk en Europa. Continue lobby en fundraising is vereist om onze doelen te bereiken. Om versneld subsidies te verwerven op de regionale programma's (EFRO/Interreg) brengen we meer focus aan.

Ontwikkelingen

Wat zeggen de data?

We zien in Limburg opvallend veel samenwerkingsverbanden, die zich bovendien niet door de grens laten beperken.

Aantal samenwerkingen tussen gemeenten

Externe en politieke ontwikkelingen

- Geopolitieke spanningen in en buiten Europa
- Commitment in buurlanden voor Einstein Telescoop
- 2024 en 2025: verkiezingen in België en Duitsland
- Europese Commissie presenteert contouren voor nieuw Meerjarig Financieel Kader
- Februari '24: kabinet honoreert nieuwe Regio Deals: € 20 mln. voor Midden-Limburg en € 10 mln. voor Noord-Limburg.
- Eind '24: Duitsland en Nederland herintroduceren grenscontroles
- December '24: Rijksoverheid introduceert nationaal Programma Vitale regio's om rapport Elke Regio telt opvolging te geven.
- Begin '25: honorering regiodeals: € 15 mln. voor Parkstad en € 10 mln. voor Zuid-Limburg.
- Herijking van het gemeentefonds zet voor veel gemeenten de begrotingsbalans onder druk, met name voor 2026.

Mate van doelbereik

Vrijheid is geen gegeven

Juist nu vieren we de waarde van vrijheid. In 2024 waren we gastprovincie voor de Nationale Viering Bevrijdingsdag en 5 mei-lezing en de nationale start van de viering van 80 jaar Vrijheid in Mesch in aanwezigheid van de Koning en Koningin. Jaarlijks blijven herdenken en vieren met jongeren, ouderen en veteranen met plechtigheden, steun aan educatieve activiteiten en bevrijdingsfeesten behoudt onze voortdurende aandacht.

Activiteiten voor een weerbare overheid

Geactualiseerd Bibob-beleid, meer onderzoekscapaciteit én een 0-meting in de strijd tegen ondermijning is gerealiseerd. De handreiking Limburgse Norm kreeg een plek in de provinciale organisatie. De aanpak van ondermijnende criminaliteit blijft noodzakelijk en voortdurend in ontwikkeling. Ook de thema's integriteit en veilige publieke dienstverlening kregen en krijgen zowel ambtelijk als bestuurlijk aandacht.

Een betrokken partner voor gemeenten en buurlanden

Met het tri-nationaal onderwijs versterken we onderwijs en onderzoek in de euregio en de Europese autonomie. We investeren in onze relaties met de buurlanden en zetten samen met partners in op Europese en nationale fondsen. We reserveerden 10 miljoen voor de regiodeals in Midden-Limburg en 5 miljoen voor Noord-Limburg. De Investeringsagenda Noord Limburg rondde we af met 1,75 miljoen in een laatste projecten-enveloppe. We versterken de samenwerking met Rijk, gemeenten en partners in de regio. Concrete projecten kunnen nu tot uitvoering komen. Met Limburgse gemeenten zetten we ook in op het versterken van de uitvoeringskracht. We voeren onze wettelijke taken van het Interbestuurlijk Toezicht (IBT) adequaat uit.

Beter toegerust op de grote opgaven

De provincie koopt actief gronden aan voor provinciale opgaven als natuur, infrastructuur en bedrijvigheid. Met de vastgestelde nieuwe Nota Grond- en vastgoedbeleid hebben we meer regie in de ruimtelijke puzzel. Door een nieuw strategisch kennisteam en het programma databedreven provincie Limburg krijgen we basisinformatie voor regionale opgaven duurzaam op orde. Met dit koersdocument, de beleidsmonitor en de brede basismonitor voegen we data en informatie toe aan de bestaande P&C cyclus. Deze openbare informatie is voor het collectief en vermindert persoonsafhankelijkheid. Met focus in de strategische proposities sturen we op concrete lobbyresultaten.

We spraken sonderend met PS over de mogelijkheden om de regeldruk terug te dringen, eigen procedures te vereenvoudigen en doorlooptijden te versnellen in het brede provinciale beleid.

Elke regio telt!

We zijn vertegenwoordigd in alle lagen van het IPO. Via de Rijks-aanpak Elke Regio Telt! en de opvolger Nationaal Programma Vitale Regio's brengen we steeds weer de Limburgse belangen in.

Meer dienstbaar en beter benaderbaar voor inwoners

PS is geconsulteerd voor het maken van plannen voor bestuurlijke vernieuwing o.a. voor jongerenparticipatie, de participatie-verordening, transparante informatievoorziening en een dienstbare en responsieve overheid (instellen provinciale contactfunctionaris, pilots VTH-beleid en uitvoering). Voor onze inwoners van de voormalige mijnstreek werken we samen met de 10 betrokken gemeenten en het ministerie van KGG aan een eerlijke afhandeling van mijnbouwschade via het nieuw op te richten schadeloket Instituut voor Mens, Milieu en Mijnbouw in Limburg (I3ML). Daarnaast monitoren we de ondergrond en treffen we beheersmaatregelen om verdere schade te voorkomen.

